

อุดมทัศน์ทางการศึกษา

ของ ดร.เอกวิทย์ ณ ถลาง

การศึกษาคือความงอกงามอย่างหลากหลายโดยไม่มีที่สิ้นสุดตามศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์

เสมือนป่าใหญ่ที่มีแมกไม้نانาพันธุ์งามสะพรั่ง ไม่ใช่กระถางบอนไซ

ท่านอาจารย์เอกวิทย์กับผมอยู่คนละฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ผมเป็นแพทย์แต่ท่านอาจารย์เอกวิทย์เป็นนักการศึกษาในอุดมคติ ผู้เข้าถึงการศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ แต่ท่านก็มีความกรุณาให้ผมมีการเรียนรู้จากท่าน ผมได้เรียนรู้จากทั้งการแสดงความคิดเห็นของท่านที่เป็นข้อเขียนและวาจา รวมทั้งอวัจนภาษา ทำให้ผมซึมซับอุดมทัศน์ทางการศึกษาของท่าน ท่านเป็นนักการศึกษาที่มีหลักคิดทางการศึกษา

ท่านเห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ของคนทุกคน และเห็นว่ามนุษย์ทุกคนควรมีอิสระเสรีที่จะเรียนรู้อย่างหลากหลายตามที่แต่ละคนชอบ และงอกงามอย่างไม่มีที่สิ้นสุด มีความไพบูลย์แห่งความเป็นมนุษย์ และอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์และเป็นสุข

ระบบการศึกษาควรจะสนับสนุนความงอกงามอย่างบานสะพรั่งดังกล่าว ไม่ควรเป็นระบบที่รวมศูนย์อำนาจ จับการศึกษาใส่กระถางแบบบอนไซดังที่เป็นอยู่ ซึ่งจำกัดศักยภาพของมนุษย์และจำกัดศักยภาพของประเทศไทย

การศึกษาที่จำกัดศักยภาพของมนุษย์และจำกัดศักยภาพของประเทศไทย

นั่นเป็นเรื่องใหญ่มากและใหญ่ที่สุด

นั่นบอกว่าปัญหาของประเทศไทยอยู่ที่ไหน

การศึกษาสมัยใหม่เกิดขึ้นในสมัยที่รัฐบาลกำลังรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง ด้วยระบบราชการรวมศูนย์ เมื่อริเริ่มทำอะไรก็ต้องใส่เข้าไปในระบบราชการ

ระบบราชการถูกออกแบบมาเพื่อการควบคุม ไม่ใช่เพื่อการพัฒนา การศึกษาเป็นการพัฒนา ไม่ใช่การควบคุม เมื่อถูกจับใส่ระบบราชการจึงกลายเป็นถูกบอนไซอยู่ในกระถาง

มีนักการศึกษาจำนวนมากที่พยายามพัฒนาการศึกษา เช่น ดร.สิปปนนท์ เกตุทัต ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ดร.รุ่ง แก้วแดง ดร. เอกวิทย์ ณ ถลาง ดร. นิเชต สุนทรพิทักษ์ ฯลฯ แต่ระบบรัฐเป็นมวลอำนาจมหาศาล ยากที่จะฝ่าฟันให้ทะลุไปได้ ความพยายามที่จะปฏิรูปการศึกษา หลายครั้งหลายหนจึงไม่สำเร็จ

แต่ถ้าไม่สำเร็จประเทศก็ออกจาก “หลุมดำ” แห่งวิกฤตการณ์ไม่ได้ สังคมปัจจุบันเชื่อมโยงยาวไกล ซับซ้อนหลายมิติ เป็น **“ระบบซับซ้อน”** (Complexity system) ที่ยากต่อการเข้าใจและจัดการ ถ้าศักยภาพของคนไทยและศักยภาพของประเทศไทยถูกจำกัดเสียแล้ว เราจะก้าวข้ามวิกฤตการณ์ครั้งใหญ่ได้อย่างไร

ในวาระแห่งการรำลึกถึง อาจารย์เอกวิทย์ ณ ถลาง นักการศึกษาในอุดมคติ สังคมไทยน่าจะทบทวนใหญ่อีกครั้งว่า จะทำให้สิ่งที่เป็นไปได้ เป็นไปได้ได้อย่างไร

สิ่งที่เป็นไปได้ในที่นี่หมายถึง การเปิดพื้นที่ปิด หรือหนายของที่คว่ำ (อุตตานิกะโรติ) **“คว่ำ”** คือ ครอบไว้ **“หนาย”** คือ เปิดให้มีศักยภาพเต็มที่

หลักคิดอย่างหนึ่งก็คือ แทนที่จะคิดแก้ปัญหา เปลี่ยนเป็น**รวมตัวกันทำสิ่งใหม่ที่ดี** มีผู้รู้บางท่านกล่าวว่า การพัฒนาไม่ใช่การแก้ปัญหา การพัฒนาคือการร่วมกันทำสิ่งใหม่ที่ดี

ปัญหามักมีรากที่ยาวไกลและมีผู้เกี่ยวข้องจำนวนมาก การแก้ปัญหาจึงมีแรงต้านและแรงโต้กลับมหาศาล ยิ่งแก้ยิ่งทะเลาะแตกแยกกันมากขึ้น เกิดปัญหาใหม่ที่ใหญ่กว่าปัญหาเก่าเสียอีก ลองพิจารณาดูให้ดี ๆ เรา “แก้ปัญหา” ไม่สำเร็จมากมาย และบานปลายเป็นปัญหาใหม่ทับทวีมากขึ้น

แต่ **“สิ่งใหม่”** ไม่มีศัตรู ไม่มีผู้สูญเสีย จึงร่วมได้ง่าย ของเก่าเป็นอย่างไรก็อย่าไปรื้อสร้างใหม่ ตามทฤษฎีที่ลอกเลียนมาจากฝรั่งนักคิดบางคน ฝรั่งมักคิดเชิงเผชิญหน้าแตกหัก กำลังก่อความวุ่นวาย ปั่นป่วน รุนแรงไปทั่วโลก ของเก่าก็วางไว้ก่อนแต่มา**รวมกันทำสิ่งใหม่ที่ดี** ถ้าคนไทยร่วมและมีความมุ่งมั่นร่วมกันจะมีพลังมหาศาลที่นำไปสู่ความสำเร็จ

สิ่งใหม่ที่ดีในที่นี้ คือ **การเรียนรู้ที่ดี**

สังขรณ์เรื่องนี้ คือ

“การเรียนรู้ที่ดีเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุดของมนุษย์ มนุษย์มีศักยภาพในการเรียนรู้สูงสุด

สามารถเรียนรู้ให้บรรลุอะไรก็ได้ เป็นหน้าที่ของเราทุกคนที่จะแสวงหา

และช่วยให้เพื่อนมนุษย์ได้พบการเรียนรู้ที่ดี”

การเรียนรู้ที่ดีคืออะไร จึงเป็นโจทย์ปลายเปิดสำหรับทุกคน

ฐานคิด สังคมทุกวันนี้มีมายาคติ และการปันข้อมูลข่าวสารเพื่อผลประโยชน์มากมาย ประดุจขยะความคิด ทำให้ยากที่ผู้คนจะมีฐานคิดที่ถูกต้อง

ฐานคิดเป็นทิศทางที่จะเดินไป ถ้าฐานคิดทิศที่ไปผิดก็จะเข้ารกเข้าพง ฐานคิดการศึกษาปัจจุบันคือเอาวิชาเป็นตัวตั้ง เรียนวิชาอะไร สอบวิชาอะไร ได้ปริญญาวิชาอะไร

ฐานคิดทางพุทธเอาความจริงตามธรรมชาติเป็นตัวตั้ง

ธรรมชาติเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ที่สุด เป็นเหตุเป็นผลที่สุด และฉลาดที่สุด เช่น ธรรมชาติสร้างมนุษย์ ซึ่งเป็นระบบที่วิจิตรที่สุดในจักรวาลขึ้นมาได้ อันเป็นสิ่งที่ไม่มีใครสร้างได้ ๑๐ ไอน์สไตน์ก็สร้างไม่ได้

พระพุทธเจ้าจึงทรงเคารพ**ธรรม**(ชาติ)

การเรียนรู้ทางพุทธเอาชีวิตเป็นตัวตั้ง ชีวิตกับการเรียนรู้อยู่ที่เดียวกัน ชีวิตคือการเรียนรู้ การเรียนรู้คือชีวิต ไม่ได้คิดแบบแยกส่วนอย่างการศึกษาปัจจุบัน ที่แยกชีวิตและการเรียนรู้ออกจากกัน การเรียนรู้ไปเอาวิชาเป็นตัวตั้ง

ชีวิตตั้งแต่เกิดมาก็ต้องเรียนรู้แล้ว เรียนรู้ที่จะดูคนม ที่จะร้องเมื่อหิว เพื่อเคลื่อนไหว เป็น การเรียนรู้ตลอดชีวิต

ชีวิตต้องเรียนรู้ให้ทำเป็น คิดเป็น ตัดสินใจเป็น จัดการเป็น อยู่ร่วมกันเป็น และมีจิตใจสูง โดยการปฏิบัติไม่ใช่การท่องวิชา

การเรียนรู้จากการปฏิบัติ ทำให้เกิด**ปฏิบัติปัญญา** ไม่ใช่เพียงท่องจำวิชา การเรียนรู้ร่วมกันก็ต้องเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ (Interactive learning through action) เป็นการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุด ที่จะทำให้เกิดสิ่งดี ๆ ตามมาในทุกมิติ เป็น Transformative learning ที่น่าจะช่วยกันทำความเข้าใจ

บูชา จะ บูชะนียานัง บูชาคนที่ควรบูชา เป็นมงคลอันสูงสุด

ท่านอาจารย์เอกวิทย์ ณ ถลาง เป็นสัตตบุรุษ เป็นบุคคลที่ควรบูชา ท่านจากไปแต่สังขาร
ร่างกาย ตามกฎอนิจจังของธรรมชาติ แต่วิญญาณเพื่อการศึกษาของท่านยังอยู่

ผู้แสวงหาการเรียนรู้ที่ดี ฟังถือท่านเป็นกัลยาณมิตร ท่านคงจะปิติยินดีในสุคติภาพ ที่ได้ทราบว่า
เพื่อนคนไทยช่วยกันขับเคลื่อนการเรียนรู้ที่ดีให้เป็นพลังแผ่นดิน ในการสร้างสรรค์ประเทศไทยให้
มีความถูกต้องดีงาม เป็นที่ภาคภูมิใจของคนไทยร่วมกันทั้งแผ่นดิน

ด้วยคารวะอาลัย

ประเวศ วะสี